Thesleff, Arthur

Uppsats om zigenare :

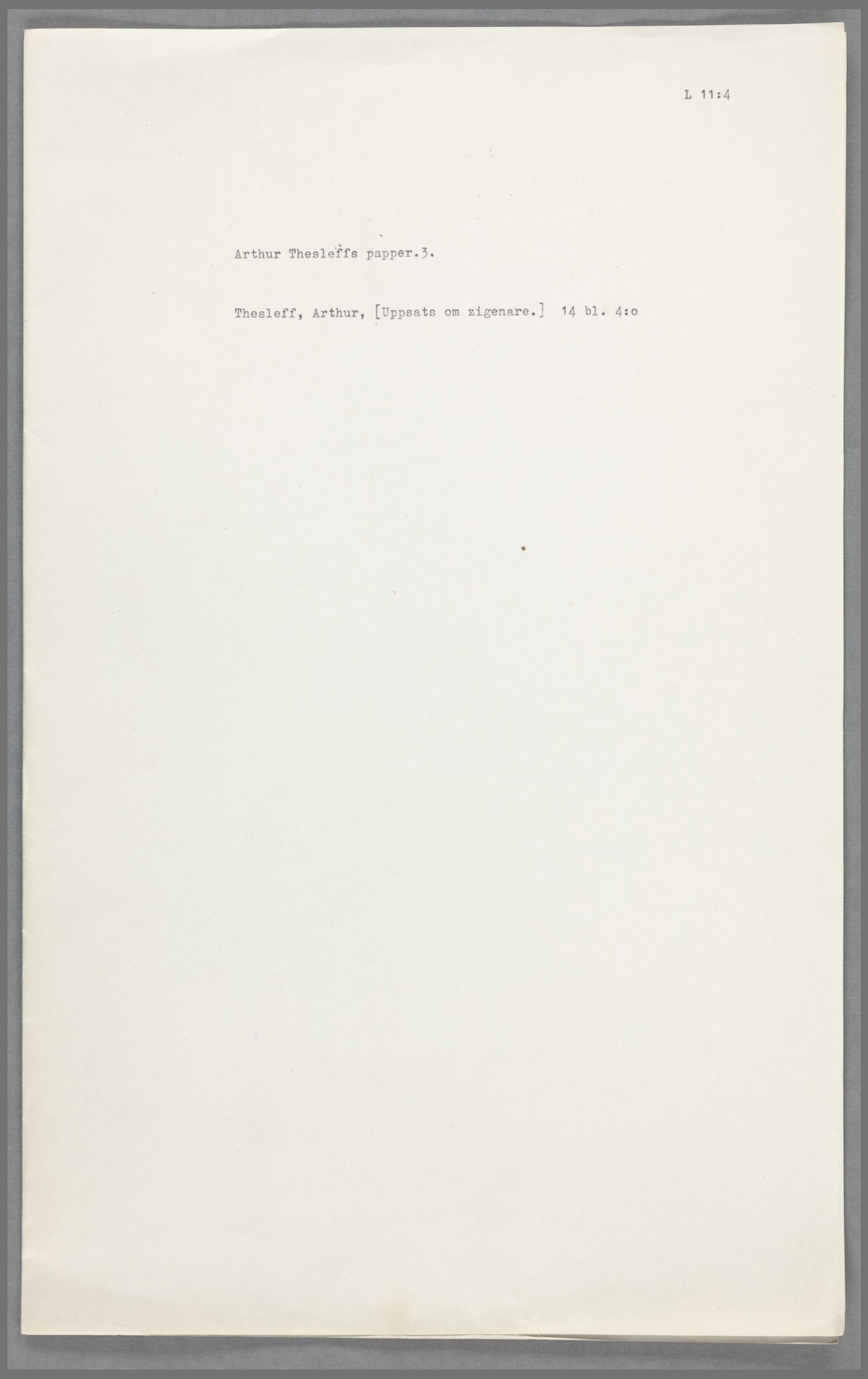

L 11:4

Arthur Thesleffs papper.3.

Thesleff, Arthur, [Uppsats om zigenare.] 14 bl. 4:o

Handskrift // HS / L 11:4:3

Tillkomstår mellan 1890 och 1920?

Digitaliserad år 2020

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Arthur Thesleffs papper.3.

Thesleff, Arthur, [Uppsats om zigenare.] 14 bl. 4:o

Hvem har icke sett zigenare och hvem icke läst om dem i romaner, i poesin? Hvar de än visat sig hafva de ådragit sig uppmärksamhet från befolkningens sida och forskarene hafva bemödat sig att finna lösningen af deras sällsamma förhållanden. Ej under att de väkt öfverallt intresse, detta folk, som lefver utan skydd, utan hem, fattigt och eländigt iföljd af sitt kringirrande lif. Zigenarne hafva öfverallt bibehållit samma egendomligheter och de hafva öfverallt användt samma medel för uppehållandet af sin existens. Öfverallt hafva dessa gåtfulla varelser varit föremål för fruktan, på flera ställen för den största afsky och en förföljelse, som omöjligt kunnat vara strängare. I århundraden hafva de marterats på alla upptänkliga sätt, de hafva jagats som vilda djur, ihjälskjutits och bränts i massa utan att gå under. ~~Finns det i världshistorien ett mera egendomligt exempel på en nationalitets seghet?~~ De grymma förföljelserna hafva afstannat; zigenarne äro redan tålda och i vissa land till och med eftersökta, men trots de bättre tiderna lefva de som skygga vilddjur; och man finner hos dem ett påtagligt förakt mot alla, som icke höra till stammen, höga eller låga. Förneka sig kunna zigenarne aldrig, deras utseende förråder deras nationalitet; den olivfärjade hyn, de glödande svarta ögonen, glansen i det vilda, ofta långa blåsvarta håret, de graciösa böjliga rörelserna, det osäkra och flyktiga i blick och åtbörder, allt detta gör zigenaren lätt igenkänlig. Länge var det man ingenting visste om zigenarne och detta ehuru de äro utbredda öfver största delen af den gamla världen, hela Europa, nästan hela Asien, stora delar af Afrika och dessutom Amerika och Australien, och oaktadt de lefvat fem århundraden i Europa. Först i medlet af förra århundradet har det blifvit fullt utredt, hvar deras ursprungliga hemland varit beläget. Det var genom den namnkunniga språkforskaren Potts mödosamma arbete som främre Indien med säkerhet befans vara alla zigenares gemensamma stamland.

Tidpunkten när zigenarne utsträkte sina vandringar öfver Indiens gränser är höljd i dunkel, liksom man väl aldrig kommer att kunna förklara den inre orsaken till deras ständiga vandringar. Den persiska skalden Firdusi, som lefde omkring år 1000 e.K. omtalar, att persiska konungen Bahram Gur år 420 af den indiska konungen Shankal erhöll 1000 Luris, som genom spelkonst skulle uppmuntra hans fattiga undersåtar. Hvar och en af dessa fick en ko och en åsna, äfvensom rikligt hvete till utsäde, men de gjorde af med sitt hvete och sina kor. Firdusi säger att dessa Luris vandra omkring världen och stjäla på landsvägarna dag och natt. Luri eller Luli äro de namn, som zigenarne ännu ega i Persien, och det finnes ingen grund att betvifla det faktum, att en stor mängd zigenare i förra hälften af femte århundradet e.Kr. från Indien vandrat till Persien. Redan i 9:de århundradet fördes ett utrotningskrig mot zigenare i Mindre-Asien, och i slutet af 14:de seklet lät den mongoliske eröfraren Timur Lenk utrota de talrika zigenarfamiljer, som funnos i Samarkand. Zigenare funnos redan år 1322 på Kreta och på Korfu före år 1346.

Fullt säkert är det ej, när de första zigenare kommo till Europa. Det finnes forskare, som vilja förlägga deras förekomst i vår världsdel långt tillbaka i medeltiden. Från 1417 känna vi med visshet deras invandring i större skala. Då inträngер med ens en hord af detta främmande mörkfärjade folk i Europa, det visar sig vara hemlöst, utan gud, utan sedliga begrepp, utan heder och utan tradition. Det vet ingenting annat om sig än att det kallar sig romfolket. Det enda det kan är att flicka kittlar, dansa, musicera, spå, bedraga och stjäla. Under denna tid uppkom sagan om deras egyptiska härstamning. Antagligen var det någon kristen präst, som trodde dem vara förföljda pilgrimer från det fjärran Egypten. Ingenting kunde mera gynna zigenarnes förehafvade än den religiösa känslan och vidskepelsen. Furstar och biskopar läto dem obehindradt passera och hjälpte dem med understöd. Ar 1417 fingo de audiens hos kejsar Si-

gismund,som gaf dem rekommendationsbref åt hela världen och slutligen år 1422 voro de på väg till Rom,där påfven var lika lätt att narra och gaf dem förlåtelse för deras synder. Zigenarne hafva alltid förstått att vid det lägligaste tillfälle inträngа i ett land, och de hafva liksom flyttfoglarna känt på sig när de böra flytta från ett land till ett annat. De ha alltid infunnit sig i tider af söndring,oreda och upplösning. England befann sig i kamp med den svage Karl den sjunde i Frankrike,för hvilken en Jeane d´ Arc måste rädda kronan och vapenäran. Spanien i sitt förtviflade utrotningskrig mot morerna. Portugal var fördjupadt i sina maritima företag. Grekland i kamp med turkarna. Kyrkan sysselsatt med hexprocesser och uppbränning af hussiter. Tyskland var mera sönderrifvet än någonsin. Och därvid florerade magie och astrologi såsom de mest omtykta vetenskaper. Under sådana förhållanden innästlade sig zigenarne öfverallt. Då man kom på det klara med hvad zigenarne voro,var det för sent,då hade de redan blifvit en landsplåga. Och nu började en hämsk tid för dem. De blefvo förklarade för fogelfria. Man jagade dem som vilda djur,upphängde dem hvar man blott träffade dem,piskade hudflängde,brände dem,intet medel var för dåligt föratt utrota denna ohyra. I Tyskland t.ex. utfärdades de strängaste lagar mot dem tid efter annan från 1498 ända in under Fredrik den andras tid. Dylika stadganden voro att zigenarne skulle nedgöras med svärd samt kvinnor och barn piskas,brännmärkas och utdrifvas ur landet. Zigenarne betraktades icke längre som människor utan som odjur,hvilka borde utrotas,och dessa påpud sattes äfven i värkställighet. Liknande stadganden utfärdades äfven i Italien och i Frankrike,i hvilket sistnämda land de under Ludvig XIII och Ludvig XIV blefvo faktiskt nedgjorda. En del lyckades dock tigan rädda sig till de baskiska provinserna, där de till största delen år 1802 uppfångades och sändes med fartyg till Afrika. Men det oaktadt funnos de i södra Frankrike. I Spanien jagades de med eld och svärd och straffades med döden. Äfven i England gälde dödsstraffet för dem endast föratt de voro zigenare. Vid böh-

miska gränsen hängdes massor af zigenarlik upp på träden,kvinnornas högra öra blef afskuret,barnen piskade,men ingenting hjälpte. Det ena landet försökte öfverträffa det andra i grymhet,men zigenarne funnos ändå. Ingen kände såsom de alla smyghål,ingen kunde såsom de trotsa alla svårigheter,ingen kunde som de uthärda hunger,törst, hetta och köld och all slags nöd föratt vid minsta fridens fläkt åter förena sig i större grupper. Sverige var i lagarnas stränghet icke sämre än andra länder,det bestämdes,att zigenare utan dom och ransakning skulle hängas samt deras kvinnor och barn ur landet drifvas. Men här är dock ingen zigenarafrättning känd. I Sverige upträdde zigenarne första gången år 1512. Från detta land hafva de sedan vandrat öfver till Finland,så att endast svaga rester finnas kvar i ~~detta land.~~ Sverige.

Men äfven en humanare behandling hafva zigenarne fått erfara. Det äldsta försöket till zigenarnes civiliserande gjordes i Finland af Per Brahe år 1663,som ville använda zigenarne till landets försvar. De lofvade visserligen afstå från tiggandet och söka sin näring genom arbete,de lofvade också att icke mera svärta sina barn. Så trodde man den tiden att de gjorde. Men några krigare blefvo de aldrig. Under senare hälften af 1700 talet gjordes några märkliga kolonisationsförsök,särskildt af Maria Teresia och Josef II. Åtgärderna gingo ut på att få zigenarne bofasta. Man sökte att med ett slag göra slut på zigenarnes kringirrande lefnadssätt och assimilera dem med den öfriga befolkningen. Zigenarne förbjödos att vistas i skogar,vandrandet,hästhandeln,användandet af zigenarspråket,äktenskap mellan zigenare,allt dylikt var förvägradt. Men till ett åsyftadt resultat ledde åtgärderna icke. Endast med våld kunde barnen skiljas från föräldrarna och bundna med rep fördes de till skolan. Det visade sig äfven omöjligt att få zigenarne att inflytta i ordentliga hus. Äfven i Spanien gjordes ungefär samtidigt liknande försök,äfven de utan resultat. I Tyskland anlades år 1830 en zi-

/

genarskola i närheten af Nordhausen,i hvilken till en början 18 barn undervisades,hvarvid de fullvuxna vandes vid arbete. Men de äldre tröttnade snart vid den nya lefnadsordningen,de bortsålda för brännvin anstaltens spador och hackar och begynte åter ströfva omkring De lockade en del af barnen från uppfostringsanstalten,tills slutligen regeringen fann sig föranlåten att låta gripa allesamman och sätta dem på arbetshuset. Då de åter voro fria bestormade de ansatalten i afsigt att uttaga barnen,polisen hindrade dem dock att fullfölja denna plan. De som visade sig någorlunda anständiga,fingo tillstånd att utfå sina barn. Dessa förde de sedan i triumf till närmaste värdshus,där de läto dem dricka sig sanslösa af brännvin. Och därmed slutade denna anstalt sin sjuåriga fruktlösa värksamhet. Under den nyaste tiden har ett intressant kolonisationsförsök med zigenare i Ungarn gjorts af ärkehertig Josef en ifrig zigenarforskare ~~i Ungarn~~,hvilket fullständigt misslyckades. Icke genom snabba omslag i lefnadsvanor,icke genom uppfostran eller tvång kunna zigenarne förändras. Endast genom en naturlig utveckling kan en förändring ega rum. Och en sådan har skett och sker fortfarande med naturnödvändighet. I de länder,där zigenarne finnas i större mängd,har ifölid af konkurrensen mellan zigenarne en stor del af dem ~~zigenare~~ blifvit mer eller mindre bofast. Då man betänker,att Ungarn eger öfver 280000 zigenare,Rumänien öfver 300000 är det ju otänkbart att alla dessa vore ständigt kringstrykande. De hafva blifvit bofasta till en viss grad,men deras karaktärsegendomligheter äro fortfarande desamma. Men äfven hos dem,som äro bofasta,endast slumrar vandringsdriften,den bryter ofta lös med förnyad,förstärkt kraft,utan märkbar orsak. Och under det senaste decenniet har åtminstone jag kunnat göra den iakttagelse,att vandringsdriften är mer intensiv än under gångna tider. De bofasta zigenarne börja röra på sig,de ständigt vandrande ströfva icke mera inom ett lands gränser,utan utsträcka sina färder långt bort till aflägsna trakter,till och med tvärs genom världsdelar. Jag har uppehållit mig i trakten af Wiborg i Finland hos zigenare,som voro hemma från Bulgarien och som rest från Vladivostok genom Kina och hela Sibirien och nu voro på väg till Spanien.

I Ryssland gjordes äfven ett försök att kolonisera zigenare, men försöket afstannade snart, emedan företagets ledare försnillat de för ändamålet utanordnade medlen. Fantefrågan i Norge och Eilert Sundts värksamhet torde vara allmänt bekant föratt jag här behöfde ingå på den. Det lyckades ej trots elfva årig värksamhet att civilisera fanterne. Vagabondlifvet ~~tilltog~~ fortfor och först i slutet af förra århundradet har frågan ånyo upptagits. Den norska regeringen har vidtagit storartade åtgärder, hvilkas resultat man ännu ej kan se. Äfven Sverige har haft och har sin zigenarfråga. I Finland förbereddes omfattande planer att civilisera zigenare Men där har regeringen andra intressen, och den finska senaten ~~har~~ har tvärtom nyligen släpt in i landet arkangeliter, tatarer och annat löst folk. De reaktionära tendenserna och kulturfientliga åtgärderna i Finland äro endast egnade att underlätta det lösa slöddrets existensvilkor.

Som en egendomlghet må jag här framhålla,att de flesta af de grupper, som jag under det gångna decenniet träffat på olika ställen i Europa varit på väg till Norge. Detta land tyckes vara ett eldorado för dem. De som en gång varit där vilja efter någon tid återvända dit. En gång uppehöll jag mig med zigenare,som voro hemma från Mähren,- det var i Finland - äfven de voro på väg till Norge. De frågade mig,hvrtåt Norge låg. Jag visade dem en karta,men de svarade,att de ej förstodo att läsa skrift. Därefter pekade jag åt nordväst och så begåfvo de sig i väg. Åtta år senare råkade jag samma följe på samma ställe och äfven nu på väg till Norge. Zigenarne hafva synnerligen svårt att vänja sig vid ett bofast lif. Otaliga äro de exempel,att zigenare blifvit upptagna ~~af någom~~,men efter en tid rymt. I mitt föräldrahem upptogs äfven en zigenarflicka,som var min lekkamrat en hel sommar. En höstnatt försvann hon,ingen visste hvart. Femton år senare träffade jag henne på mina zigenarfärder djupt i Finlands ödemarker. Som ett bevis på huru oförenlig med zigenarnaturen bofastheten är må nämnas,att zigenarne i sitt språk helt och hållet sakna ett ord för ~~begreppet~~ verbet bo,då de däremot för ~~begreppet~~ vandra hafva fem ord. (finska dial.)

Zigenarne fordra en viss grad af kultur,de finnas icke bland lägre stående folkslag,denna kultur må sedan vara kristen,buddhistisk,mohamedansk eller brahmansk. De äro ett kulturens parasitfolk. Men med kulturens stigande försvinna zigenarne. Så hafva de gjort i Frankrike,delvis i Sverige. I Finland hafva de dragit sig allt längre österut,där vidskepelse och primitiva förhållanden ännu råda. De finnas i Finland icke mera i trakter med svensk befolkning.

Zigenarne kunna icke bedömas efter någon ~~allmän~~ vanlig måttstock. De kunna icke förstå kulturen och vilja icke tillegna sig densamma. Deras samfund bildar den fullständiga motsatsen till kulturen. Zigenarne förneka och bestrida de tvång,som kultursamhällena vilja pålägga dem;de förakta de fördelar som dessa bjuda. De betrakta sig icke som en lågt stående paria utan de ~~lefva i medvetandet af~~ inbilla sig,att de stå högre än den civiliserade människan. All deras diktan och traktan ~~går~~

går ut på att vara självständiga varelser,att förbli zigenare och lefva zigenarlif. Andra människors seder och bruk,religioner och författningar äro för zigenarne obegripliga. De lefva sitt eget lif obekymrade om allt och i den största okunnighet om sådana saker,som hos andra folk spela en stor rol. Sociala,politiska och religiösa frågor äro för dem okända. Liksom Spaniens zigenare ej veta hvem som är konung i landet eller om det öfverhufvud finnes någon sådan,likaså veta ej Finlands lägst stående zigenare om de stå under Ryssland eller under Sverige.

Zigenarne hafva en mycket skarp iakttagelseförmåga. De känna till människornas svaga sidor och förstå att draga nytta af dem. De lära sig med otrolig lätthet ett nytt språk. På några veckor kunna de obehindradt meddela sig på ett språk,som de förr aldrig hört till och med ett så svårt språk som finskan. Jag uppehöll mig en gång i sällskap med baskiska zigenare vid ryska gränsen mot Finland. Utom zigenarspråk talade dessa franska,baskiska,italienska,serbiska bulgariska,ungerska,ryska,polska,tyska,danska,något svenska,men finska kunde de ej. Då de sedan vistats några veckor i Finland,råkade jag dem åter och då kunde samtliga individer ogeneradt meddela sig med finska bönder. Denna förmåga hos zigenarne att snabt lära sig språk har bland annat i Spanien gifvit upphof till svåra förföljelser mot zigenarne,ty man kunde förklara denna förmåga blott såsom ett djäfvulens värk, ett hexeri.

Till de mera karaktäristiska egenskaperna hos zigenarne hör deras feghet. Lugn och ro känna de ej till,de äro alltid på vakt och de behärskas af en ständig fruktan,äfven då ingen fara förefinnes. En obetydlig tilldragelse kan bringa en hel zigenarhord att fly. Endast sällan försöka zigenarne att gentemot andra,t.ex. ordningsmakten imponera genom fräckhet. Men inse de att ett sådant sätt ej hjälper,då bli de höfliga och krypande. Zigenare ha användts i många krig som spioner. Genom deras naturliga förstånd,stora observationsförmåga, deras lokalsinne och isynnerhet genom deras samvetslöshet kunna de vara utmärkta spioner.

går ut på att vara själfständiga varelser, att förbli zigenare och lefva zigenarlif. Andra människors seder och bruk, religioner och fö-fattningar äro för zigenarne obegripliga. De lefva sitt eget lif obe-kymrade om allt och i den största okunnighet om sådana saker, som hos andra folk spela en stor rol. Sociala, politiska och religiösa frågor äro för dem okända. Liksom Spaniens zigenare ej veta hvem som är ko-nung i landet eller om det öfverhufvud finnes någon sådan, likaså veta ej Finlands lägst stående zigenare om de stå under Ryssland eller under Sverige.

Zigenarne hafva en mycket skarp iakttagelseförmåga. De känna till människornas svaga sidor och förstå att draga nytta af dem. De lära sig med otrolig lätthet ett nytt språk. På några veckor kun-na de obehindradt meddela sig på ett språk, som de förr aldrig hört till och med ett så svårt språk som finskan. Jag upphöll mig en gång i sällskap med baskiska zigenare vid ryska gränsen mot Finland. Utom zigenarspråk talade dessa franska, baskiska, italienska, serbiska bul-gariska, ungerska, ryska, polska, tyska, danska, något svenska, men finska kunde de ej. Då de sedan vistats några veckor i Finland, råkade jag dem åter och då kunde samtliga individer ogenerad meddela sig med finska bönder. Denna förmåga hos zigenarne att snabt lära sig språk har bland annat i Spanien gifvit upphof till svåra förföljelser mot zigenarne, ty man kunde förklara den blott såsom ett djäfvulens värk, ett hexeri.

Till de mera karaktäristiska egenskaperna hos zigenarne hör deras feghet. Lugn och ro känna de ej till, de äro alltid på vakt och de behärskas af en ständig fruktan, äfven då ingen fara förefinnes. En obetydlig tilldragelse kan bringa en hel zigenarhord att flyv Endast sällan försöka zigenarne att gentemot andra, t.ex. ordningsmakten im-ponera genom fräckhet. Men inse de att ett sådant sätt ej hjälper, då bli de höfliga och krypande. Zigenare ha användts i många krig som spioner. Genom deras naturliga förstånd, stora observationsförmåga, deras lokalsinne och isynnerhet genom deras samvetslöshet kunna de vara utmärkta spioner.

Ingenting skyr zigenaren mera än arbete och isynnerhet ett regelbundet sådant. Hans kroppskrafter äro visserligen stora, hans organism härdad, seg, dock mer i passiv riktning, umbärande och tålande. Om han ibland griper i ett tungt arbete, tröttnar han snart. Viljekraften förlamas, hans muskler slappas. Han liknar icke dragarhästen utan vildkatten. Han lefver uteslutande för det närvarande liksom barnet. Stundens ingifvelser bestämma hans handlingar och det kringstrykande lifvet ger honom ej tid till eftertanke; allt hos honom är impulsivt. Lättja och sysslolöshet kännetecknа hvarje zigenare.

Samhällsmoralen pålägger zigenarne intet band. De lefva i största frihet. Zigenarflickorna äro ofta mödrar vid 13-14 års ålder. Bland Finlands zigenare förekommer endast sällan kyrklig vigsel, men väl månggifte, byte af hustrur, till och med äktenskap mellan nära slägtingar. I sydöstra Europa lefva zigenarne däremot under en höfdings myndighet, och vissa begränsningar i deras lif förefinnas där. Någon uppfostran i egentlig mening få zigenarbarnen ej. De läras till och med att stjäla och bedraga ~~redan från unga år~~ och det är enligt zigenarnes begrepp en heder att kunna stjäla skickligt. I konsten att tigga inläras barnen redan vid unga år. Många gånger har jag varit vittne till att zigenarne kommit in i en gård. De gamla af dem neka barnen på folkets språk att tigga, men säga däremellan på zigenarspråk tigg bättre nog ge de slutligen. Barnen måste liksom de äldre tåla hunger och köld. Dödligheten bland zigenarbarn torde äfven vara rätt stor. De svaga dö som unga, och de som öfverlefva bli det kraftiga och sega slägte, som man ser tåla och lida otroligt utan att gå under och som ofta uppnår en mycket hög ålder. Jag har sett ett zigenarläger i en skog i Finland i storm och 32 graders köld ~~och storm~~. Dessa zigenare, som voro hemma från Turkiet, hade nästan ingenting annat att skydda sig med än några trasiga fällar. ~~Och~~ Jag har sett zigenare utanför Cairo dansa, då temperaturen var 46 grader i skuggan. ~~Blåst frukta zigenarne.~~

Genom den fullkomliga bristen på ordningssinne och renlighet äro zigenarne i södra Europa otroligt smutsiga. De finska zige-

narne skilja sig dock väsentligt från sådana,ty hos dem kan man iaktta ett motsatt förhållande. I södra Europa gå barnen ofta ända till tio års ålder alldeles nakna.

Hos de primitiva zigenarne i sydöstra Europa är köttföda den mest omtyckta,och det bästa af allt as. Det har icke så sällan händt,att zigenare gräfva upp kadavren af fallna djur. Dör något djur äro zigenarne strax framme föratt få åt sig läckerbiten. Zigenarne hafva äfven ett medel,ett hemligt gift,som kallas dry,hvilket de använda föratt döda hus djur,hvarefter de för en ringa summa kunna köpa djurkropparna. Jag har själf en gång varit vittne till att två svin skattat åt förgängelsen på detta sätt. Men jag lyckades icke få reda på,icke ens se deras gift. Man antager att det är sporerna af en svamp:Aspegillus niger,som hastigt förorsakar döden. I Indien äta zigenarne apkött,ehuru apan i Indien betraktas som ett heligt djur,som inga andra folkslag döda eller förtära. Zigenarne äro passionerade rökare och tobakstuggare. Man kan till och med se dibarn med en pipa i munnen.

Att zigenarne stjäla barn torde man numera kunna anse såsom ett bevisadt faktum. De göra det dels föratt därigenom göra sig mera fruktade,dels föratt förtjäna. Det finnes ohyggliga exempel på att zigenare stuckit ut ögonen på sådana barn eller på annat sätt lemlästat dem,föratt åstadkomma bättre resultat i sitt tiggeri. Märkligt är att zigenarne i Indien äfven stjäla barn och uppfostra dem till lindansare och akrobater. Jag är öfvertygad om,att många af de ljusa barn,som jag sett hos tältzigenare,varit stulna. Sina egna barn lemlästa zigenarne aldrig,dem älska de lidelsefullt.

Zigenarnes hufvudsakliga näringar,om man kan tala om sådana, äro musik,dans,kittelflickning och bedrägerier af alla slag i form af spådomar,kortkonster,besvärjelser,kvacksalveri och stöld. Genom tiggeri förtjäna de dock det hufvudsakligaste för sin existens.

Zigenarmusiken är urgammal,kanske den äldsta formen af musik som inom Europas gränser nuförtiden exekveras. ~~Det är mest i Ungarn och Rumänien som zigenarmusiken ännu florerar.~~ Utan någon som hälst undervisning lär sig zigenargossen vid unga år att spela fiol. ~~Noter~~

Zigenaren kan helt och hållet hänge sig åt musiken,han lefver med i de förtrollande toner han framlockar,och hans uppmärksamhet behöfver ej vara fäst vid några noter,ty dem känner han ej. Zigenarmusiken värkar på åhöraren mäktigt och gripande. Frans Liszt har kallat zigenarmusiken zigenarnes nationalepos. Zigenarne hafva hemtat musiken med sig från Indien;de ega icke den västerländska musiken,utan den orientaliska i sin högsta fulländning. Zigenarne använda i sin musik så fina nuancer,som för våra öron knapt äro förnimbara,de hafva tredjedelstoner och kvarttoner,vidare eger deras rhytmik en rikedom,om hvilken den västerländska musiken ej har en aning. Zigenarne äro fria från hvarje tvång,hvarje lära,deras rhytmer vexla oupphörligt och foga sig efter hvarje sinnesstämning. Det är hufvudsakligen i Ungarn delvis också i Rumänien och Serbien som zigenarmusiken uppnått en sådan höjd. I Ungarn har folket och zigenarmusiken så fastvuxit vid hvarandra,att man ej kan tänka sig Ungarn utan denna. I Ryssland spelar zigenarsången en viss kulturell rol. Zigenarkörerna i Moskva, Nisjnijnovgorod och Petersburg komma genom sin originalitet alltid att väcka uppmaärksamhet.

Zigenardansen har kanske lika gamla anor som zigenarmusiken. Men den äkta zigenardansen är stadd i utdöende. Endast undantagsvis finner man den ännu i Spanien i sin ursprungliga,vildt passionerade form. Reminiscenser af den finnas ännu i Egypten,i Turkiet och Ryssland. Den påminner om spanska danser,af hvilka de flesta torde vara efterhärmningar af den genuina zigenardansen.

Betrakta vi nu zigenarpoesin finna vi att den i allmänhet öfverensstämmer med andra folkslags poesi,endast att bilden hos zigenarne är en mera primitiv. Starkast framträda självfallet naturstämningarna. Zigenarnes uppfattning om naturen är den lägsta naturalismen. Deras lefnadssätt har gjort dem till naturens slafvar.I de sånger,i hvilka de sociala förhållandena finna ett uttryck,beröras endast de primitivaste förhållanden. De i hvilka ett gudsbegrepp kan skönjas,äro utifrån komna kristliga lån,som för zigenarne ursprungligen varit främmande.

I religiöst hänseende stå väl zigenarne ensamma bland alla jordens folk. Man har ej hos något annat folk kunnat spåra en sådan lättsinnighet med det som hos andra är heligt som hos zigenarne. Än voro de mohamedaner,än protestanter,än katoliker,ofta läto de döpa sina barn 5-6 gånger i hopp att få faddergåfvor,men alltid hafva de trampat den gängse religionen och moralen under fötterna. George Borrow,som bättre än någon annan kände zigenarnes väsen,försäkrar,att han vid sidan af den religion de gifva sig ut för att dyrka,men likväl för sig själfva håna,icke funnit så mycket som spår af någon tidigare tro. Han sökte bibringa dem kristendomskunskap,utsänd som han var af missionssällskapet i London. Han samlade en hop zigenare i sitt logis i Madrid och föreläste ett stycke ur bibeln på zigenarnes eget språk. Han hade just talat sig varm och hoppades vinna proselyter,då han för en stund afstannade och såg sig omkring. Då såg han ~~hela församlingen~~ i allas ansikten ett förvridet drag af återhållet löje,som nu brast lös i ett gapskratt öfver de nya ting de hade hört på sitt eget språk. Leland som länge studerat zigenarne i England och Amerika framkommer med ett kategoriskt påstående att den äkta zigenaren ej eger någon positiv religion,intet band,som förenar honom med den andliga världen,ingen fruktan för framtiden,ingenting annat än några likgiltiga vidskepelser och legender,som ej förråda något spår af en religiös tro. Leland försäkrar,att han ej känner någon fritänkare,som kommit till en sådan fullständig religionslöshet som zigenaren. Till alldeles samma uppfattning har äfven jag kommit under mina forskningar. Zigenarne ega visserligen i sitt språk ord för både gud och djäfvul,hvilka de ofta använda i talet. De ega äfven vissa vidskepelser och de hafva en fruktan,nästan en förskräckelse för lik. En ungersk zigenarforskare Heinrich v. Wlislocki har emellertid utgifvit ett stort arbete: Volksglaube und religiöser Brauch der Zigeuner. Efter genomläsandet af detta arbete kunde man komma till den uppfattningen,att zigenarne värkligen vore i besittning icke endast af religiösa föreställningar,utan äfven af en ritual.

Så torde dock näppeligen vara fallet,utan böra dylika skildringar hänföras till sagans och fantasiens värld. Jag har personligen sammanträffat med zigenare,hvilka Wlislocki utfrågat om religiösa föreställningar och jag kunde komma till det resultat,att dessa zigenare funnit ett nöje i att vilseleda Wlislocki och uppduka för honom den ena historien efter den andra. I förbigående må nämnas att samma Wlislocki till den grad i zigenarlifvet,att han ~~lefver i misär och till och med blifvit alkoholist~~ uppgått blifvit så godt som zigenare själf. Med stor försigtighet och kritik bör man använda hans publikationer,som uppgå till 6 större arbeten och några tiotal smärre uppsatser.

För ett kastfolk som zigenarne är ett hemligt språk af stor betydelse. Det är hufvudsakligen detta zigenarspråk,som hållit zigenarne samman,så att de icke i tidernas lopp hafva gått upp i de folk, bland hvilka de färdats,utan ännu den dag som är bilda ett eget samfund. Språket är zigenarnes kanske största hemlighet,som de pietetsfullt bevara för sig själfva. De behöfva det föratt icke blifva förstådda af andra. Då jag började med mina zigenarforskningar,var det ungefär i två års tid som zigenarne vilseledt och bedragit mig med uppgifterna öfver språket. Olika zigenarfamiljer i Finland hade sammansvurit sig mot mig. Slutligen yppade en ung zigenargosse ~~för mig~~ att allt varit lögn. Då de andra zigenare erforo detta,blef gossen illa behandlad och piskad af sina anhöriga,och jag såg ej till honom under åratal. Emellertid lärde jag mig språket allt bättre och slutligen så att jag fullständigt behärskade det. Som bevis på huru strängt hemligt zigenarne hålla sitt språk vill jag här omtala huru den svenska zigenardialekten blifvit känd. En stortjuf af svensk börd inspärrad i fängelset i Upsala,mördade vakten och blef dömd till döden. Han inlämnade till öfverheten en af honom skrifven ordförteckning till det tattarspråk han lärt sig af zigenarne. Mannen vägrade därefter hårdnackadt att inlämna ansökan om benådning,ty han fruktade att blifva till döds pinad af dem,hvilkas hemlighet han förrådt. Denna ordförteckning är allt härintills det enda man känner om de

svenska tattarenas språk. Den tukthusfånge i Danmark, som meddelade Dorph det hemliga språket blef kort efter det han blef satt på fri fot ihjälslagen af sina kamrater, föratt han icke lydt deras lag.

I Finland råkade jag en person, som upptecknat några zigenarord; Han omtalade att han lofvat zigenarne en mark för hvart ord, som kunde tillfogas förteckningen. Han hade liksom jag blifvit narrad af zigenarne, ty det fans i förteckningen ord, som allsicke betydde det han frågat. Bland annat hade de sagt, att människa på zigenarspråket betyder beng, d.v.s. fan. Zigenarspråkforskningarna i Indien visa äfven till fullo, hvilka svårigheter man vid ett dylikt studium har att bekämpa. Där hafva forskarene till den grad blifvit vilseledda, att en ofantlig oreda uppkommit och den dunkla frågan blifvit ännu dunklare. Af de särskilda forskarenes ordförteckningar kan man se, att zigenarne ständigt sökt vilseleda de frågande genom att uppgifva som sitt språk någon indisk dialekt, som de någonstädes på sina färder lärt sig. Samma är förhållandet med alla andra uppgifter om zigenarne i Indien, de motsäga hvarandra till den grad, att det är svårt, ja omöjligt att veta, hvilka uppgifter i litteraturen äro de riktiga. I de hvarandra så motsägande åsigterna hafva vi det bästa beviset på huru outgrundliga zigenarne i själfva värket äro. Af alla de språk, som för närvarande talas på jorden är zigenarspråket det, som står närmast sanskrit. Såväl hvad beträffar ordfogningar, rotord och böjningar härstammar det från det ryktbara sanskrit. I hufvudsak är språket öfverallt detsamma. Föratt ge en föreställning om huru zigenarspråket låter skall jag läsa upp några verser ~~från~~ ur en zigenarsång, från Sydungarn: Bibachtales, strejimases - taisa isom taisa; Nani devla mange dinjas gule počipena. Duripena me rodavas, taisa džijav čores; - Nani ada me tharakav, - isom bibachtales. Kaj the džijas, kaj na džijas, Me na džanav hoske, - Me na džanav, devleja man, - Ko džanel man dleske.

Sången handlar om en olycklig zigenarkvinna, som ~~är olycklig~~ ~~och~~ inte finner någon ro. Hon längtar efter sin utkorade och finner att då han är nära henne så afskyr hon honom.

Forskningen om zigenarne har ännu på långt när ej nått något slutligt resultat, trots att ungefär 700 volymer äro skrifna. Mycket återstår att göra. I deras tidigare historia, i deras inre förhållanden, i språket finnas ännu många dunkla punkter. Ingen känner till deras fruktansvärda gift. Huru dö zigenarne, och hvart lägga de sina döda? Hvem har sett en zigenargraf?

Zigenarne komma ännu länge att finnas. De äro ingalunda stadda i utdöende. I många länder skall deras förekomst utgöra ett svårt problem att lösa.